

nauk vyikhalny z Ukrainy za ostanni 18 rokov [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: ua.for-ua.com; Naukova ta innovatsiina diialnist v Ukraini u 2007 rotsi: statystychnyi zbirnyk. – K.: DP «Informatsiino-vydavnychiy tsentr Derzhkomstatu Ukrainy», 2008. – 362 s.

7. Pres-sluzhba MOZ Ukrainy [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://www.moz.gov.ua/ua/main/press/?docID=10337>

8. Yurchenko N. Lyshe mynuloho roku z Ukrainy vyikhalo 6 tysyach likariv // Ukrainiske natsionalne informatsiine ahenstvo (novyny Ukrainy ta svitu), 14 serpnia 2009 r. [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://www.ukrinform.ua/ukr/order/?id=828995>

9. Zakordonom zhyve 14% hromadian Ukrainy // Ukrainaska pravda. – 26 lystopada 2015. [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://www.ppravda.com.ua/news/2011/09/30/6630949/>

10. Naichastishe z Ukrainy za kordon vyizhdzhaiut vcheni–biolohy, matematyky ta medyky [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: http://dt.ua/UKRAINE/naychastishe-z-ukrayini-za-kordon-vyizhdzhaiut-vcheni-biologi-matematiki-ta-mediki-121644_.html

11. Mihratsiia naseleння Ukrainy u 2004 rotsi / Derzhavnyi komitet statystyky Ukrainy. Vidpovidalna za vypusk Stelmakh L. M. – K., 2005.

12. Desiat mifiv pro mizhnarodnu trudovu mihratsiiu // Dzerkalo tyzhnia. – 24 liutoho 2012. – №7.

13. Shulha M. Mihratsiia z Ukrainy / M. Shulha // Ukrainyskiy rehionalnyi visnyk. – 15 chervnia 2001. – №21. – S.10.

14. Zovnishnia trudova mihratsiia naseleння Ukrainy. – K., 2009.

15. Sotsialno–ekonomichnyi stan Ukrainy: naslidky dlia narodu ta derzhavy: natsionalna dopovid / za zah. red. V. M. Heitsia ta in. – K., 2009. – 214 s.

16. Rehionalna mihratsiina polityka ta mekhanizmy yii realizatsii / NAN Ukrainy, Instytut rehionalnykh doslidzhen; Nauk. red. U. Ia. Sadova. – Lviv, 2011. – 528 s.

Kasianova M. M., PhD, Associate Professor at the Department of International Relations and Foreign Policy of Donetsk National University (Ukraine, Vinnytsia), the doctoral student of National Pedagogical Dragomanov University (Ukraine, Kyiv), k.marina81@rambler.ru

Qualitative characteristics of Ukrainian migrants to Eastern Europe in the late XX – Early XXI Century

The article explored the qualitative indicators of Ukrainian migrants in the countries of Eastern Europe of the late XX – early XXI centuries. Highlight the qualitative aspects of Ukrainian migration it is possible, by resorting to their analysis in age, gender, educational and professional dimensions. The researcher come to the aid of sociological polls, analyzed official statistics and a special study on the topic. The author came to the conclusion that the migration outflow of the population affects the composition of human resources, their gender–age structure, at the end of the level of educational qualification. Despite the positive balance of migration in recent years, the state continues to be decreasing the migration of the most educated, socio-political and economically productive contingents.

Keywords: migration, migration processes, foreign labor migration, state migration policy, qualitative characteristics.

Касьянова М. Н., кандидат исторических наук, доцент, доцент кафедры международных отношений и внешней политики Донецкого национального университета (Украина, Винница), докторант Киевского национального педагогического университета им. М. П. Драгоманова (Украина, Киев), k.marina81@rambler.ru

Качественные характеристики украинских мигрантов в страны Восточной Европы в конце XX – начале XXI ст.

Исследованы качественные показатели украинских мигрантов в страны Восточной Европы конца XX – начала XXI века. Осветить качественные аспекты украинской эмиграции возможно проанализировав их в возрастном, гендерном, образовательном и профессиональном измерениях. Исследователю на помощь приходят социологические опросы, проанализирована официальная статистика и специальные исследования по теме. Автор пришел к выводу, что миграционный отток населения негативно сказывается на составе человеческих ресурсов, их гендерно–возрастной структуре и образовательно–квалификационном уровне. Несмотря на положительное saldo миграций последних лет, в государстве продолжает происходить миграционное уменьшение наиболее образованных, социально–политических и экономически продуктивных контингентов.

Ключевые слова: миграция, миграционные процессы, внешняя трудовая миграция, государственная миграционная политика, качественные характеристики.

* * *

УДК 327.8

Смирнова І. Є., кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри політології і державного управління, Донецький національний університет (Україна, Вінниця), i.smyrnova@donnu.edu.ua

МІНСЬКІ ДОМОВЛЕНОСТІ: ШЛЯХ ДО ВРЕГУЛЮВАННЯ КОНФЛІКТУ НА СХОДІ АБО ЗАГРОЗА НАЦІОНАЛЬНИМ ІНТЕРЕСАМ УКРАЇНИ

Запропонована стаття присвячена аналізу причин та наслідків укладання другої Мінської угоди, яка була покинута припинити широкомасштабні бойові дії Російської Федерації проти України. Внаслідок військової агресії РФ Україна зазнала масштабних людських, територіальних, економічних втрат. Завдяки укладанню Мінської угоди, з одного боку, вдалося припинити цю агресію, але, з іншого боку, ситуація на Сході України ризикує перетворитися на масштабний «заморожений конфлікт», що загрожує безпеці і стабільності не лише на європейському континенті, але й у світі в цілому. У статті наведені точки зору як українських, так і зарубіжних експертів щодо можливостей виконання Мінської угоди для припинення війни та збільшення тимчасово окупованих територій. Надано пропозиції щодо здійснення конституційної реформи в Україні та проведення виборів на Сході України.

Автор дійшов висновку, що українська влада повинна розробити декілька сценаріїв для подальшого вирішення цього конфлікту, в залежності від дій Російської Федерації, яка постійно йде на загострення ситуації з метою примусити виконувати Мінські домовленості на власних умовах. У цій ситуації Україна повинна відстоювати свої національні інтереси та переконувати провідних зовнішньополітичних акторів, що території нашої держави, як і наш територіально–адміністративний устрій не можуть бути розмінною монетою в переговорному процесі.

Ключові слова: угода, вибори, домовленості, окуповані території, агресія, війна, конфлікт, мирний план.

Півтора роки триває «неоголошена» або «гібридна» війна РФ проти України, внаслідок якої країна зазнала масштабних людських, територіальних, економічних втрат. Ситуація на Сході перетворюється на масштабний «заморожений конфлікт», що загрожує безпеці і стабільності не лише на європейському континенті, але й у світі в цілому.

Збройна агресія Російської Федерації проти України стала довгостроковим чинником впливу на українську політичну, економічну, військову та соціальну реальність. Внаслідок дій РФ впродовж 2014 р. було деформовано систему глобальної та регіональної безпеки, а також чинну систему міжнародного права. Майже всі міжнародні гарантії безпеки для України (зокрема в межах Будапештського меморандуму) виявилися недієздатними в умовах, коли агресором виступив один із гарантів – Російська Федерація.

Рік тому, 12 лютого 2015 р., задля припинення активних бойових дій було підписано Мінську угоду, в якій тоді вбачали шанс на мир. Але скористатися цим шансом так і не вдалося. Війна триває, люди страждають і гинуть, криза посилюється. Саме тому розгляд подій навколо підписання другої Мінської угоди 15 лютого 2015 р. та її реалізації як угоди, що припинила широкомасштабні бойові дії, є актуальним та своєчасним.

Особливе місце в дослідженні даної проблематики належить аналітичній доповіді, підготовленій експертами Центру Разумкова «Російсько–український конфлікт: стан, наслідки, перспективи розвитку подій» [1]. Стаття М. І. Панчука, А. М. Дегтеренко присвячена подіям на Донбасі 2013–2014 рр., а саме проблемам формування ідентичності громадян [2]. І. М. Ветринський присвятив своє дослідження геополітичним передумовам російської агресії проти України [3]. В. О. Кравчук досліджував заморожені конфлікти в різних регіонах пострадянського

простору як один з головних інструментів реалізації геостратегії РФ [4].

Мета статті: проаналізувати наслідки укладання для України другої Мінської угоди і дослідити подальші військові та дипломатичні кроки України, спрямовані на захист від агресії РФ.

Після чергової ескалації бойових дій у січні–лютому 2015 р. у районі Дебальцево, що призвели до загострення військової ситуації та несли загрозу переростання локального конфлікту на Донбасі у глобальне протистояння між Росією та Україною, 11–12 лютого 2015 року лідерами Німеччини, Франції, України та Росії були проведені переговори у форматі «нормандської четвірки».

У ніч на 10 лютого пройшли переговори в Берліні, у яких взяли участь заступники міністрів закордонних справ країн «нормандської четвірки». Заяв за підсумками зустрічі не було зроблено, але посол України в Німеччині Андрій Мельник заявив, що переговори завершилися «деякими відчутними результатами». Після Берліну було анонсовано зустріч лідерів Росії, України, Німеччини та Франції в Мінську [5].

11 лютого Володимир Путін, Ангела Меркель, Франсуа Олланд та Петро Порошенко прибули до столиці Білорусі. На заключному етапі до них приєдналася спецпредставник голови ОБСЄ в Контактній групі з врегулювання ситуації в Україні Гайді Тальявіні. Спочатку президенти Росії, України, Франції і канцлер ФРН зустрілися у вузькому складі. Після майже двогодинної зустрічі відбулися переговори у розширеному складі. Після цього глави держав продовжили спілкування в скороченому форматі. Загалом переговори тривали рекордні 16 годин [6]. Результатом переговорів 12 лютого стала декларація на підтримку комплексу заходів з виконання мінських угод, що включає 13 пунктів.

Учасники Тристоронньої контактної групи, посол Хайді Тальявіні, колишній президент України Л. Д. Кучма, посол РФ в Україні М. Ю. Зурабов, представники самопроголошених «республік» О. В. Захарченко та І. В. Плотницький підписали «Комплекс заходів з виконання Мінських угод», яким було передбачено негайне і всеосяжне припинення вогню в окремих районах Донецької та Луганської областей України; відведення всіх важких озброєнь обома сторонами на рівні відстані з метою створення зони безпеки; забезпечення місією ОБСЄ ефективного моніторингу і верифікації режиму припинення вогню і відведення важкого озброєння; діалог про модальності проведення місцевих виборів відповідно до українського законодавства і Закону України «Про тимчасовий порядок місцевого самоврядування в окремих районах Донецької і Луганської областей»; забезпечення помилування та амністії шляхом введення в силу закону, що забороняє переслідування й покарання осіб у зв'язку з подіями, що мали місце в окремих районах Донецької та Луганської областей України; забезпечення звільнення та обміну всіх заручників і незаконно утримуваних осіб на основі принципу «всіх на всіх»; забезпечення безпечного доступу, доставки, зберігання й розподілу гуманітарної допомоги нужденним на основі міжнародного механізму; визначення модальностей повного відновлення соціально-економічних зв'язків, включаючи соціальні перекази, такі як виплата пенсій та інші виплати (надходження і доходи, своєчасна оплата всіх комунальних рахунків, відновлення оподаткування в рамках правового поля України);

відновлення повного контролю над державним кордоном з боку уряду України у всій зоні конфлікту; вивід всіх іноземних збройних формувань, військової техніки, а також найманців з території України під наглядом ОБСЄ; роззброєння всіх незаконних груп; проведення конституційної реформи в Україні зі вступом в силу до кінця 2015 року нової конституції, яка передбачає в якості ключового елемента децентралізацію (з урахуванням особливостей окремих районів Донецької та Луганської областей, узгоджених з представниками цих районів), а також прийняття постійного законодавства про особливий статус окремих районів Донецької та Луганської областей на підставі Закону України «Про тимчасовий порядок місцевого самоврядування в окремих районах Донецької і Луганської областей». Угодою передбачалося, що питання, які стосуються місцевих виборів, будуть обговорюватися та узгоджуватися з представниками окремих районів Донецької та Луганської областей в рамках Тристоронньої контактної групи [7].

За словами представника президента України з мирного врегулювання конфлікту на Донбасі, І. Геращенко, Росія з 13 пунктів Мінських угод не виконала жодного. Угоду в односторонньому порядку вимушена була виконувати Україна. Єдиний позитивний момент домовленостей полягає в тому, що вдалося припинити широкомасштабні бойові дії на Сході України.

Перший і головний пункт – негайне припинення вогню – виконати не вдалося. Влітку–восени 2015 р. обстріли дійсно зійшли нанівець. З обох сторін все голосніше говорили про мир і необхідність розминувати «нейтральну територію». Однак у перших числах листопада обстріли на Донбасі поновилися.

Починаючи з нового року, противник почав систематично збільшувати інтенсивність обстрілів позицій української армії. І якщо ще 30 січня 2016 р. терористи відкривали вогонь 36 раз, то на початок лютого кількість обстрілів збільшилася до 81 на день. «Це рекордна кількість з кінця серпня 2015 року», – повідомив тоді полковник Андрій Лисенко, спікер адміністрації президента з питань АТО. Хоча «рекорд» протримався лише одну добу, показник все одно продовжує залишатися критично високим – близько 60.

Важливо відзначити, що з кожним днем противник все активніше застосовує заборонене Мінськими угодами важке озброєння. Працівниками Державтоінспекції зафіксовано використання мінометів і великокаліберної артилерії, включаючи «Гради».

Бойовики під контролем російського командування проводять і військові вчення. Наприклад, на початку лютого були зафіксовані масштабні навчання з відпрацюванням дій батальйонно–тактичних груп чисельністю до 40 танків і 70 бойових машин піхоти.

Російська армія на кордоні з Україною перебуває у стані повної бойової готовності. Одночасно на Донбасі кількість обстрілів наблизилася до рівня запеклих бойових дій. Так, 13 лютого 2016 року їх кількість досягла 98. Стався бій недалеко від Мар'їнського блокпосту, внаслідок чого КПП Мар'інка був закритий для проїзду [8].

Головний редактор сайту «Інформаційне опір» Юрій Карін вважає: «РФ брязкає зброєю», намагаючись натиснути на Україну перед черговим раундом переговорів в «нормандському форматі». На його думку, зовсім не випадково саме 8 лютого Росія почала військові навчання

біля кордонів з Україною, а бойовики на Донбасі стали нарощувати інтенсивність обстрілів сил АТО.

На думку експерта, Росії потрібно звернути увагу на ситуацію в Сирії, яка поступово погіршується. «Люди в Кремлі не придумали нічого кращого, ніж перед будь-якими переговорами демонструвати свою силу та міць. Мовляв, якщо ви не підете на наші умови, ми можемо зробити те–то і те–то. З цією метою, після початку анексії Криму біля нашого кордону зосереджено близько 70 тисяч російських військовослужбовців. Їх чисельність не змінюється. Якщо відведуть один який–небудь батальйон, то обов'язково заведуть новий. Але це брязкання зброєю, не більше того. Тим більше, що у Путіна виникли серйозні проблеми в Сирії. Ось йому і потрібно перевести інформаційний фон в своїй країні на якісь більш райдужні речі» [9].

Другий важливий пункт Мінських угод – відведення важкого (калібром 120 мм і більше) і середнього озброєння та підтвердження цього міжнародними спостерігачами від ОБСЄ. Пункт виконували в два етапи: спочатку обидві сторони повинні були відвести свої танки, міномети, артилерію, потім – техніку, калібр якої не перевищує 100 мм. Документ візувала Тристороння контактна група (Україна, Росія та ОБСЄ), і по обидва боки від лінії розмежування почали відведення техніки. До літа 30–кілометрова буферна зона була практично вільна від артилерії і танків. Спостерігачів ОБСЄ допустили до місць зберігання відведеної техніки. Вони фіксували: танки, гаубиці, міномети – і далі за списком – «в наявності». Але восени, коли стало очевидно, що переговори зайшли в глухий кут, у звітах все частіше стали з'являтися прочерки. На початку 2016 р. з новою силою розгорілася неоголошена війна: поновилися артилерійські дуелі. А в перших числах лютого палала вже вся лінія фронту: під Горлівкою і Комінтернівським, у Луганському та Мар'їнці [10].

Третій найважливіший пункт, прописаний у мінських домовленостях, – обмін військовополоненими. Однак замість передбаченого формату «всіх на всіх» відбувалися лише «штучні» обміни (приблизно 10–12 осіб з обох сторін) раз на місяць–півтора. Пріоритет віддавався хворим і пораненим та жінкам. В останню чергу відпускали «ідейних» бійців батальйонів. При цьому Донецьк наполягав на амністії тих, хто був захоплений зі зброєю. Київ заявляв, що амністия проходить лише за чинним законом після остаточного припинення вогню. За словами Уповноваженої Президента України з мирного врегулювання ситуації в Донецькій і Луганській областях, представника України в робочій підгрупі з гуманітарних питань Тристоронньої контактної групи Ірини Геращенко, «ключовими у вирішенні конфлікту на Донбасі є саме питання безпеки і гуманітарні питання». Вона вважає, що в США, ЄС, міжнародних організаціях недостатньо звертають увагу на питання прав людини і гуманітарний аспект, зосереджуючись на політичному. «Ми не чуємо заяв до річниці підписання Мінських угод про невиконання пункту про звільнення заручників. Їх доля перебуває в центрі уваги лише в Україні. А ключ від в'язниці, де їх утримують – в Кремлі», – зазначила Ірина Геращенко.

Вона додала, що в цьому контексті мовчання світу, який активно обговорює можливість виборів на тимчасово окупованих територіях або зміни до

Конституції – неприпустиме. У зв'язку з цим Ірина Геращенко підкреслила, що Міністерство закордонних справ України, «також має зайняти жорстку позицію – гуманітарні питання першочергові». «На сьогодні такими, які є в заручниках, вважаються 136 громадян (військові і цивільні), близько 700 пропали без вісті. Наше завдання – встановити долю кожного. Звільнити. Тому що є хлопці, які вже рік в полоні. І це відповідальність усього світу – тиснути на РФ», – підкреслила Ірина Геращенко, додавши, що світ повинен знати про страждання сімей полонених [11].

Нарешті, пункт про дострокові вибори кожна зі сторін взагалі бачить по–своєму. Тристороння контактна група, чийм завданням є напрацювання модальностей закону (простіше кажучи, усунення різночитань), забуксувала ще минулої осені. Вимоги України: встановлення контролю над кордоном, голосування всіх, хто має право голосу, в тому числі переселенців і біженців. Рахувати голоси повинна українська ЦВК. Консенсусу немає, адже В. Путін зацікавлений у виконанні Мінських угод на умовах Росії. Цілі Москви зрозумілі і не раз озвучувалися її керівництвом: конституційна реформа в Україні, федеративний устрій або навіть автономія Донбасу і фактичне визнання керівництвом України суб'єктності терористів ДНР / ЛНР шляхом ведення прямих переговорів із ними. В. Путін прагне зробити Донбас центром перманентної нестабільності в Україні і важелем впливу на неї. Кремль наполягає на тому, що спочатку треба провести вибори ЛНР та ДНР, потім Україна має надати цим територіям особливий статус і лише після того відбудеться відновлення контролю над кордоном [12].

Становище президента України на тлі агресії, тиску з боку Заходу та внутрішньої політичної боротьби може виявитись дуже скрутним. Європа і США явно втомилися від цього конфлікту. Їх зараз більше хвилює війна в Сирії та проблеми напливу біженців. ЄС і США дуже жорстко поставили питання про необхідність реалізації Мінських угод, перш за все, українською стороною. Росія, своєю чергою, продовжує посилювати тиск, намагаючись використати окуповані території Донбасу як «троянського коня». Піти на російські умови в той час, коли Україна втратила Крим і тисячі громадян внаслідок військових дій, для П. Порошенка – політичне самогубство. Президент змушений маневрувати між олігархічною елітою, різними соціальними групами та зовнішніми гравцями [13].

Щоб переграти ситуацію на власну користь, часу у Петра Порошенка залишилося мало. Зараз про проведення виборів на окупованих територіях взагалі не йдеться, оскільки це неможливо. З іншого боку, зміни до Конституції, напрацьовані конституційною комісією, передбачають певною мірою особливий статус для окремих районів Донецької та Луганської областей, які наразі перебувають під контролем «ДНР» та «ЛНР». Але вибори там не згадуються. Про них йдеться у Мінських домовленостях, але можливість їх виконання достатньо сумнівна, адже до сьогоднішнього дня не існує єдиного алгоритму виконання цього документу [14].

Для нас є важливим, щоб вибори пройшли після того, як Україна встановить повний контроль над кордоном, а окуповані території повернуться під юрисдикцію українського законодавства. Якщо вести мову про зміни до Конституції, то у відсилочній нормі проекту мова йде про те, що статус певних територій визначається

відповідним законом. Водночас для ухвалення змін до Конституції необхідні 300 голосів. Ті, хто вважає, що П. Порошенко піде назустріч побажанням Путіна, впевнені: пошук 300 голосів в парламенті не є для Петра Олексійовича нерозв'язним завданням. Стверджується, що (з урахуванням голосів БПП, НФ, «Волі народу», «Оппоблока», частини «Відродження» і позафракційних) президент може розраховувати на 290 мандатів. «Самопоміч» та РП голосувати за «особливий статус» не готові. Можливий резерв – «Батьківщина», з якої нібито починають серйозно працювати. Наскільки спроможна ця версія, покаже найближчий час. Але голосування за конституційні зміни у будь-якому випадку відбудеться. Хоча владі досі не обговорювалося питання зміни лінії поведінки Києва у разі результативного або не результативного голосування, те, що її треба змінювати – безсумнівно. Президент прекрасно управляється з завданнями, пов'язаними з пошуком голосів у Верховній Раді. Зрозуміло, що знайти голоси під Конституцію буде набагато важче, але він дав зрозуміти, що це не є для нього непосильним завданням [14].

Абсолютно однозначно, що «Мінськ» (в його нинішньому «нормандському форматі») не працює, домовленості не виконуються жодною зі сторін. У разі провалу голосування за конституційні зміни Київ повинен негайно запропонувати новий порядок денний. Радбез, АП, Кабмін, військові, дипломати повинні заздалегідь розробити план подальших дій, надати перелік пропозицій України у переговорному процесі, обговорити питання кордону і загалом остаточно сформулювати позицію Києва. Потрібно або переглянути колишні домовленості, або прийняти принципово нові. Необхідно жорстко визначити, що Україна не буде виконувати угоди в односторонньому порядку. Українська сторона має наполягати на тому, що питання територіально-адміністративного устрою, внутрішньої політики та конституційних змін не можуть бути предметом міжнародного обговорення і розмінною монетою у будь-яких переговорах. Необхідно домагатися розширення кола учасників переговорного процесу за рахунок більш активного залучення США і, можливо, Великобританії. Не треба соромитися нагадувати їм, що вони – гаранті нашої безпеки. Необхідно гранично чітко опрацювати питання можливого залучення миротворчих місій. Необхідно провести ротацію переговорної групи, посиливши та забезпечивши координацію дій підгруп (що сьогодні відбувається недостатньо ефективно) і забезпечити належну взаємодію учасників переговорів з Радою безпеки, АП, Кабміном, дипломатами та військовими (чого сьогодні практично не відбувається). Необхідно визначити чітку лінію поведінки держави з набором конкретних кроків у залежності від сценарію: 1) якщо Конституція буде змінена, вибори в ОРДЛО відбудуться і почнеться «реінтеграція» на умовах Росії; 2) якщо триватиме нинішній стан «ні війни, ні миру»; 3) якщо буде взятий курс на заморожування конфлікту; 4) якщо виникне загроза повномасштабної війни. Необхідно детально, з урахуванням військового, економічного і гуманітарного аспектів, опрацювати будь-який варіант. Варіант «стіни» як тимчасовий захід. Варіант фактичного відторгнення територій, що передбачає поетапну реінтеграцію у далекому майбутньому. Варіант відбиття масштабної агресії. Варіант гіпотетичної наступальної операції і звільнення окупованих територій.

Варіант співіснування з бунтівним краєм, якщо він отримає повноваження, які, найімовірніше, призведуть не до реінтеграції ОРДЛО, а до подальшої дезінтеграції держави [15].

У цій ситуації Україну може чекати так званий «боснійський варіант» – перетворення на країну, де не врегульовано жодне з ключових питань, населення регіонів перебуває у стані взаємної ненависті та недовіри. Є слабкий центр, і фактична влада належить зовнішнім силам. Боснійський сценарій в Україні можливий лише за умови, якщо «ДНР» і «ЛНР» формально залишаться її частиною. Саме на цьому наполягає Росія, до цього насправді схиляє Україну Захід, хоча представники західних держав і намагаються це всіляко спростувати. Але насправді мова йде навіть не про боснійський сценарій у його первісному вигляді, адже це вже відпрацьована модель, а про нову досі невідому форму державного устрою з децентралізацією регіонів.

Однак в умовах війни децентралізована, ослаблена Україна опиниться у сфері впливу двох геополітичних центрів: Росії і Євросоюзу. Тобто, ми отримаємо той самий розкол, лише завуальований у конституційну реформу та узгоджений у двох центрах – Москві та Брюсселі [16].

Внаслідок змін до Конституції фактично утворюється гібридний устрій з особливим статусом для тимчасово окупованих регіонів. Кремль всіляко тисне на Україну, намагаючись змусити жити в одній державі з «ДНР» і «ЛНР». Але це прямий шлях до розколу країни та втрати державності.

Як українські, так і європейські експерти ставлять ефективність Мінських угод під дедалі більші сумніви. На думку експертки берлінського філіалу Європейського Центру Карнегі Джуді Демпсі, усі сторони конфлікту мають триматися за домовленості до останнього. «Справжня важливість Мінських угод у тому, що не гинуть цивільні», – зазначила Демпсі у розмові з DW. «Про пересічних людей у таких конфліктах часто забувають. Їхні домівки зруйновані, їм нема куди йти, з'являються біженці, які втікають до Росії, Києва або ж західної України. Нам не можна забувати про людський аспект цієї жакливої війни», – наголошує вона.

Водночас експерт паризького Інституту Томаса Мора Жан-Сільвестр Монгреньє налаштований скептичніше. Він підозрює, що для Росії все, пов'язане з Мінськими домовленостями, є тактичною паузою. «Під час неї Путін намагається розділити ЄС та НАТО. Насправді, це затяжний геополітичний конфлікт, ставка в якому – європейський міжнародний правопорядок, адже ревізіонізм Кремля є загрозою для всієї Європи. Геополітична всездозволеність та умиротворення може спричинити повернення до політичного дарвінізму», – застерігає експерт і пояснює, що альтернативою провалу крихких угод може бути повномасштабна війна між Росією та Україною.

Якщо ж ситуація розвиватиметься за найгіршим сценарієм, Захід обов'язково реагуватиме, впевнені опитані DW аналітики в Берліні та Парижі. «Санкції – єдина карта, яку має Захід. Інших немає. Німеччина не погодиться на постачання летальної зброї. Наразі більшість країн ЄС проти озброєння України. Хоча деякі країни вважають це непоганою ідеєю», – нагадує Джуді Демпсі [17].

Таким чином, українському керівництву треба готувати чіткі плани дій, враховуючи будь-яку ситуацію

розвитку подій. Вже зараз необхідно планувати реінтеграцію не лише окупованих територій Сходу України, але й Криму. Треба офіційно визнати, що Мінські домовленості не виконуються, а переговорний процес у «нормандському форматі» зайшов у глухий кут. Тому на порядку денному стоїть питання пошуку нового формату переговорного процесу із залученням США. Україна має вимагати від зовнішньополітичних акторів поваги до територіально-адміністративного устрою, Конституції держави, національного суверенітету. Питання надання особливого статусу та конституційних змін не може бути розмінною монетою у перемовинах. Вибори у будь-якій частині держави неможливі без її контролю над власною територією і державним кордоном. «Особливий статус» у складі України для самопроголошених «ЛНР» та «ДНР» несе загрозу суверенітету і загалом всій українській державності.

Отже, з одного боку, можливе затвердження Верховною Радою змін до Конституції дозволяє вирішити або принаймні зменшити гостроту збройного протистояння на Донбасі. Так, риторика провладних Народного Фронту, БПП, а також тих груп, які голосували на підтримку конституційної реформи (це, перш за все, Опозиційний блок), засвідчує, що влада та опозиція розраховують на цей крок як основу для подальшого досягнення внутрішньоукраїнського компромісу. З іншого боку, слід враховувати, що прощтовхування змін до Конституції, зокрема, в аспекті «особливого статусу», призведе до істотного зменшення й так не дуже сильної підтримки президента в суспільстві, негативно позначиться на рейтингу Петра Порошенка як політика, потенційно дестабілізує ситуацію в державі.

Українському керівництву необхідно розробити чітку політичну стратегію. План військових дій є важливим, однак навіть за наявності сильної армії та сучасної зброї без стратегічного бачення майбутнього неможливо досягти реалізації національних інтересів. Якщо немає політичної стратегії, генерали безсилі. Локальні військові успіхи не ведуть до потрібних наслідків, адже вони можуть бути моментально девальвовані дипломатичними угодами. На жаль, поки що такої стратегії немає.

Список використаних джерел

1. Російсько-український конфлікт: стан, наслідки, перспективи розвитку подій // Національна безпека і оборона. – 2014. – №5–6 (148–149). – С.2–39.
2. Панчук М. І., Дегтеренко А. М. Динаміка національно-громадянської та регіональної ідентичності громадян України та її зв'язок з подіями на Донбасі в 2013–2015 роках // «Гілея: науковий вісник». – 2015. – Вип.103. – С.322–330.
3. Ветринський І. М. Геополітичні передумови російської агресії проти України / І. М. Ветринський // «Гілея: науковий вісник». – 2015. – Вип.99. – С.316–320.
4. Кравчук В. О. «Заморожені конфлікти» як інструмент реалізації геостратегії РФ / В. О. Кравчук // Гілея: науковий вісник. – 2014. – Вип.90. – С.424–427.
5. Артемьев А., Рубин М., Рустамова Ф. Последний шанс: чего ждуть от встречи «нормандской четверки» в Минске [Електронний ресурс] // РБК.RU. – Режим доступу: <http://www.rbc.ru/politics/10/02/2015/54da2c5d9a7947f28c821cd5f-10>.
6. Итоги саммита «нормандской четверки» в Минске. Мировая реакция [Електронний ресурс] // Информационное агентство ТАСС. – Режим доступу: <http://tass.ru/mezhdunarodnaya-panorama/1763082>.
7. Опубликован полный текст нового минского документа [Електронний ресурс] // LB UA. – Режим доступу: http://lb.ua/news/2015/02/12/295325_opublikovan_polniy_tekst_novogo.html.
8. Катков О. Чего ждуть: эскалация на Донбассе и полная боеготовность российской армии на границе с Украиной [Електронний ресурс] / О. Катков // NEWS ONLINE 24. – Режим доступу: http://newsonline24.com.ua/chego-zhdat-eskalaciya-na-donbasse-i-polnaya-boegotovnost-rossijskoj-armii-na-granice-s-ukrainoj?_utl_t=fb.
9. Эксперт объяснил, зачем власти РФ стянули войска к границе с Украиной и приказали «ЛДНР» ужесточить обстрелы [Електронний ресурс] // ДИАЛОГ UA. – Режим доступу: http://www.dialog.ua/news/78280_1455011100.
10. Очень плохие новости из зоны АТО: мы на пороге большой войны [Електронний ресурс] // Акцент. – Режим доступу: <http://www.akcent.info/?p=2221>.
11. Герашенко И. Ключевым в решении конфликта на Донбассе является освобождение заложников [Електронний ресурс] / И. Герашенко // Информационное агентство УНИАН. – Режим доступу: <http://www.unian.net/society/1262570-kluchevym-v-reshenii-konflikta-na-donbasse-yavlyatsya-osvobozhdenie-zaloznikov-geraschenko.html>
12. Клименко О. Статьи Минск-2: Неиспользованный шанс на мир [Електронний ресурс] / О. Клименко. – Режим доступу: <http://oleksandr-klymenko.com/newsroom/articles/5331-minsk-2-neispolzovannyiy-shans-na-mir/>
13. «Троянский кінь» у Конституції. експерти розповіли, чи витримає Україна тиск з трьох сторін [Електронний ресурс] // ТСН.ua. – Режим доступу: <http://tsn.ua/politika/troyanskiy-kin-u-konstituciyi-eksperti-rozpovili-chi-vitrimaye-ukrayina-tisk-z-troh-storin-446442.html>.
14. Палійчук Ю. ТСН.ua спитав у експертів, чи вдасться Україні вистояти в одночасному протистоянні проти кількох потужних сил [Електронний ресурс] / Ю. Палійчук // ТСН.ua. – Режим доступу: <http://tsn.ua/politika/troyanskiy-kin-u-konstituciyi-eksperti-rozpovili-chi-vitrimaye-ukrayina-tisk-z-troh-storin-446442.html>.
15. Рахманин С. Сдавать, сдаваться или давать сдачи [Електронний ресурс] / С. Рахманин // «Зеркало недели. Украина». – №1. – Режим доступу: <http://gazeta.zn.ua/internal/sdat-sdavatsya-ili-davat-sdachi-.html>.
16. Петровская С. Задача, связанная с нормализацией ситуации на Донбассе, пока не выполнена – политолог Дорошенко [Електронний ресурс] / С. Петровская // Остров. – Режим доступу: <http://www.ostro.org/general/politics/articles/480879/>
17. Каневський Д. Крихіткі мінські домовленості й жорсткі берлінські суперечності [Електронний ресурс] / Д. Каневський // Українська правда. – Режим доступу: <http://www.pravda.com.ua/inozmi/deutsche-welle/2015/04/15/7064790/>

References

1. Rosijs'ko-ukrai'ns'kyj konflikt: stan, naslidky, perspektyvy rozvytku podij // Nacional'na bezpeka i oborona. – 2014. – №5–6 (148–149). – С.2–39.
2. Panchuk M. I., Degterenko A. M. Dynamika nacional'no-gromadjans'koi' ta regional'noi' identychnosti gromadjan Ukrai'ny ta i'i' zv'jazok z podijamy na Donbasi v 2013–2015 rokah // «Gileja: naukovyj visnyk». – 2015. – Vyp.103. – С.322–330.
3. Vjetryns'kyj I. M. Geopolitychni peredumovy rosijs'koi' agresii' proty Ukrai'ny / I. M. Vjetryns'kyj // «Gileja: naukovyj visnyk». – 2015. – Vyp.99. – С.316–320.
4. Kravchuk V. O. «Zamorozheni konfliktky» jak instrument realizacii' geostrategii' RF / V. O. Kravchuk // Gileja: naukovyj visnyk. – 2014. – Vyp.90. – С.424–427.
5. Artem'ev A., Rubin M., Rustamova F. Poslednij shans: chego zhdat' ot vstrechi «normandskoj chetverki» v Minske [Elektronnyj resurs] // RBK.RU. – Rezhym dostupu: <http://www.rbc.ru/politics/10/02/2015/54da2c5d9a7947f28c821cd5f-10>.
6. Itogi sammita «normandskoj chetverki» v Minske. Mirovaja reakcija [Elektronnyj resurs] // Informacijne agentstvo TASS. – Rezhym dostupu: <http://tass.ru/mezhdunarodnaya-panorama/1763082>.
7. Opublikovan polnyj tekst novogo minskogo dokumenta [Elektronnyj resurs] // LB UA. – Rezhym dostupu: http://lb.ua/news/2015/02/12/295325_opublikovan_polniy_tekst_novogo.html.
8. Katkov O. Chego zhdat': jeskalacija na Donbasse i polnaja boegotovnost' rosijskoj armii na granice s Ukrainoj [Elektronnyj resurs] / O. Katkov // NEWS ONLINE 24. – Rezhym: http://newsonline24.com.ua/chego-zhdat-eskalaciya-na-donbasse-i-polnaya-boegotovnost-rossijskoj-armii-na-granice-s-ukrainoj?_utl_t=fb.
9. Jekspert ob#jasnil, zACHEM vlasti RF stjanuli vojska k granice s Ukrainoj i prikazali «LDNR» uzhestochit' obstrely [Elektronnyj resurs] // DIALOG UA. – Rezhym dostupu: http://www.dialog.ua/news/78280_1455011100.

10. Ochen' plohie novosti iz zony ATO: my na poroge bol'shoj vojny [Elektronnyj resurs] // Akcent. – Rezhym dostupu: <http://www.akcent.info/?p=2221>.

11. Gerashhenko I. Ključevym v reshenii konflikta na Donbasse javljaetsja osvobodzenie zalozhnikov [Elektronnyj resurs] / I. Gerashhenko // Informacijne agentstvo UNIAN. – Rezhym: <http://www.unian.net/society/1262570-ključevym-v-reshenii-konflikta-na-donbasse-yavlyetsya-osvobodzenie-zalozhnikov-geraschenko.html>

12. Kliment O. Stat'i Minsk–2: Neispol'zovannyj shans na mir [Elektronnyj resurs] / O. Kliment. – Rezhym dostupu: <http://oleksandr-kliment.com/newsroom/articles/5331-minsk-2-neispolzovannyj-shans-na-mir/>

13. «Trojans'kyj kin'» u Konstytucii. eksperty rozpovili, chy vytrymajе Ukraї'na tysk z tr'oh storin [Elektronnyj resurs] // TSN ua. – Rezhym dostupu: <http://tsn.ua/politika/trojanskiy-kin-u-konstitsiyi-eksperti-rozpovili-chi-vitrimaye-ukrayina-tisk-z-troh-storin-446442.html>.

14. Palijchuk Ju. TSN.ua spytav u ekspertiv, chy vdat'sja Ukraї'ni vystojaty v odnochasnomu protystojanni proty kil'koh potuzhnyh syl [Elektronnyj resurs] / Ju. Palijchuk // TSN. ua. – Rezhym dostupu: <http://tsn.ua/politika/trojanskiy-kin-u-konstitsiyi-eksperti-rozpovili-chi-vitrimaye-ukrayina-tisk-z-troh-storin-446442.html>.

15. Rahmanin S. Sdavati', sdavati'sja ili davati' sdachi [Elektronnyj resurs] / S. Rahmanin // «Zerkalo nedeli. Ukraina». – №1. – Rezhym dostupu: <http://gazeta.zn.ua/internal/sdavati-sdavatsya-ili-davati-sdachi.html>.

16. Petrovskaja C. Zadacha, svjazannaja s normalizacijе situacii na Donbasse, poka ne vypolnena – politolog Doroshenko [Elektronnyj resurs] / S. Petrovskaja // Ostrov. – Rezhym dostupu: <http://www.ostrov.org/general/politics/articles/480879/>

17. Kanevs'kyj D. Kryhki mins'ki domovenosti j zhorstki berlins'ki superechnosti [Elektronnyj resurs] / D. Kanevs'kyj // Ukraї'ns'ka pravda. – Rezhym dostupu: <http://www.ppravda.com.ua/inozmi/deutsche-welle/2015/04/15/7064790/>

Smirnova I. Ye., PhD, Associate Professor at the Department of Political Science and Public Administration of Donetsk National University (Ukraine, Vinnytsia), i.smyrnova@donnu.edu.ua

Minsk agreements: a way to resolve the conflict in the East or a threat to the national interests of Ukraine

The article is devoted to the analysis of the causes and consequences of the second Minsk Agreement which was meant to put an end to the large-scale military activities of the Russian Federation against Ukraine. Because of the Russian military aggression, Ukraine suffered significant human, territorial, economic loss. Due to the conclusion of the Minsk agreement, on the one hand, the aggression was halted, but on the other hand, situation in the Eastern Ukraine might possibly be transformed into a large-scale «frozen conflict» bearing a danger to the safety and stability not only of the European continent, but also of world as a whole. The article presents both opinions of Ukrainian and foreign experts about the possibilities of Minsk agreement implementation for the purpose of ending the war and freeing the occupied territories. Expert propositions for constitutional reform and holding elections in the Eastern Ukraine are considered.

The author concluded that Ukrainian authorities needed to work out some scenarios for the resolution of the conflict depending on the action of the Russian Federation, which constantly uses the escalation of the situation to force its own conditions on Ukraine in the framework of Minsk agreement. In these circumstances, Ukraine has to protect its national interests and persuade the leading foreign actors that its national territory and territorial and administrative structure cannot be a bargaining chip in the negotiation process.

Keywords: agreement, election, occupied territories, aggression, war, conflict, peace plan.

Смирнова И. Е., кандидат исторических наук, доцент, доцент кафедры политологии и государственного управления, Донецкий национальный университет (Украина, Винница), i.smyrnova@donnu.edu.ua

Минские договоренности: путь к урегулированию конфликта на Востоке или угроза национальным интересам Украины

Предлагаемая статья посвящена анализу причин и последствий заключения второго Минского соглашения, которое было направлено на прекращение широкомасштабных боевых действий Российской Федерации против Украины. Вследствие военной агрессии РФ Украина понесла значительные человеческие, территориальные, экономические потери. Благодаря заключению Минского соглашения, с одной стороны, удалось приостановить эту агрессию, но, с другой стороны, ситуация на Востоке Украины рискует превратиться в масштабный «замороженный конфликт», что угрожает безопасности и стабильности не только на европейском континенте, но и в мире в целом. В статье приведены точки зрения как украинских, так и зарубежных экспертов о возможности выполнения Минского соглашения для прекращения войны и освобождения временно оккупированных территорий. Рассмотрены рекомендации экспертов

по осуществлению конституционной реформы в Украине и проведению выборов на Востоке Украины.

Автор пришел к выводу, что украинской власти необходимо разработать несколько сценариев для дальнейшего разрешения этого конфликта, в зависимости от действий Российской Федерации, которая постоянно идет на обострение ситуации с целью заставить Украину выполнять Минские договоренности на своих условиях. В этой ситуации Украина должна отстаивать свои национальные интересы и убедить ведущих внешнеполитических акторов в том, что территории нашего государства, как и наше территориально-административное устройство, не могут быть разменной монетой в переговорном процессе.

Ключевые слова: соглашение, выборы, договоренности, оккупированные территории, агрессия, война, конфликт, мирный план.

* * *

УДК 327.7

Спиридонова К. О.,
аспірантка кафедри міжнародних відносин і зовнішньої політики, Інститут міжнародних відносин Київського національного університету ім. Тараса Шевченка (Україна, Київ),
kira.spyrydonova@gmail.com

ЕВОЛЮЦІЯ РОЗВИТКУ СПІЛЬНОТИ БЕЗПЕКИ В РАМКАХ ОБСЄ

Досліджено перспективи та особливості становлення на просторі ОБСЄ безпекової спільноти як політичного об'єднання, що має на меті унеможливлення вирішення суперечок немирними шляхами. Використовуючи конструктивістський підхід до міжнародних відносин, зокрема, особливу роль цінностей та спільної ідентичності у формуванні спільнот, доведено наявність в рамках ОБСЄ окремих елементів, притаманних безпековим спільнотам на початковій стадії розвитку. Окремо виділено етапи становлення безпекової спільноти на просторі від Ванкувера до Владивостока, яка починає зароджуватися в ОБСЄ разом із завершенням холодної війни та закріпленням пріоритету поширення демократії, ліберальних цінностей та верховенства права в Європі. На сучасному етапі розвитку ОБСЄ ключовим фактором успішності подальших процесів формування безпекової спільноти на євроатлантичному та євразійському просторі є відновлення довіри між учасниками, яка була підірвана агресією Російської Федерації проти України у 2014 р. та подальшою кризою загальноєвропейської безпеки.

Ключові слова: ОБСЄ, спільнота безпеки, ідентичність, спільні цінності, довіра.

Створення єдиної безпекової спільноти на євроатлантичному та євразійському просторі стало можливим після завершення холодної війни та міжблокового протистояння, коли наявний досвід співробітництва у попередніх форматах довів життєвість чи, навпаки, недієздатність існуючих інституцій.

В умовах завершення біполярності та утворення вакууму сили на європейському континенті тогочасна НБСЄ була єдиним міжнародним майданчиком, учасниками якого виступали усі держави континенту, в якому не було прив'язок до приналежності держав до певної політичної орієнтації і, відповідно, обмежень на участь у загальних процесах визначення пріоритетів європейського порядку денного. Ухвалення Паризької хартії для нової Європи у цьому зв'язку поклало початок новому етапу загальноєвропейського процесу, який поставив демократичні цінності на перше місце у питаннях розвитку новостворених держав на європейському континенті. Наголоси на нерозривності питань безпеки з повагою прав людини, демократії та верховенства права на початку 1990–х рр. набули практичного змісту, а не суто декларативного характеру, адже розбудовувати зазначені демократичні цінності державам колишнього радянського блоку і взялася допомагати НБСЄ/ОБСЄ.

Ми розглядаємо саме ухвалення Паризької хартії для нової Європи тим переламним моментом у